

UČITELJSKI T O V A R Š.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gld. 50 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.

V Ljubljani 15. aprila 1862.

List 8.

Štiri podobe.

Otroku se kmali odprejo široke vrata v navadno življenje, in tu zagleda štiri poglavitne podobe, namreč:

umetnost, natoro, družno in politično življenje.

Umetnost se otroku naj pred pokaže pri pohišju v domači izbi, pri igračah i. t. d., — potem pa tudi pri drugih rečeh zunaj domače hiše. — Skerbeti se mora, da ta podoba pri otroku obvaruje se čista in lična. Otrok pa naj se tudi vadi, da vse ceni, kar je lepo in umetno.

Natoro se otroku sama prikupuje; veselé ga, postavim: cvetice, kamenčki, vodice, živalice i. t. d. Zraven tega pravega občutka pa se dostikrat pri otrocih tudi zgodaj zbudi napčna želja, da radi natori nasprotvajo, t. j. da jo razdejavajo in ž njo neusmiljeno ravnaajo, kar pa se mora pri njih stanovitno zatirati. Otrok mora spoznati, da sicer vse reči v natori sme rabiti in se jih veseliti, — pa da jih nikakor ne sme nepotrebno pokvarjati in uničevati.

Omika družnega življenja izvira samo iz prave pri-ljudnosti in ljubezni do bližnjega. Vendar preprosta tovaršija je družnega življenja morija.

Prava politična omika otrokom vcepi se po kersčanski izreji, ktera človeku kaže, kaj je resnično, kaj je njegova dolžnost, — in da pravica izteka se le iz tega, kako kdo spozná in spolnuje svoje dolžnosti. Otroku naj se pa tudi skerb-

no v serce vsaja, ljubezen do vsega, kar je domačega, da se tako njegova mlada kri napije čiste vdanosti in spoštovanja do domovine, domačih navad in spominkov.

Blagor otroku, če se mu te podobe primerno izobrazujejo in razlikajo ena v drugo, kakor žive mavrične barve na milem domačem obnebju! Izreznik mora za to skrbeti.

Kerščanska odreja.

Kako na dalje mladino v strahu božjem izrejati.

Da bodo otroci v pravem strahu božjem izrejeni, je treba v njih srcih neminljiv serd do greha obuditi, in jih skerbne storiti, tega nar hujšega zlega, tega nar strašnejšega sovražnika v vseh priložnostih vse žive dni ogibati in varovati se. Da se to doseže, naj rejniki in učeniki, kolikor jim je mogoče, velikost, ostudnost in grozovitnost smertnega greha otrokom živo popisujejo, in jim pokažejo neizrekljivo nesrečo, v katero človek po grehu zajde. Zakaj največ grehov na svetu gotovo od tod pride, ker se ne spozná zadosti nesreča, v katero greh človeka pripravi, ker se ostudnost njegova zadosti ne sprevidi. Otrokom se včasih prav z mehko in lahko besedo pravi: Tega nikar ne stori, ne govori i. t. d. to je greh — ravno kakor bi greh celó kaj majhnega bilo — in še to le boljši starši, rejniki in učeniki storé; zanikerni pa, katerih je veliko več, se nad kako majhno, po neprevidnosti ali pa še le po nesreči storjeno časno škodo, ali pa zavolj kakih druge napake ali nerodnosti otrok veliko bolj hudujejo in jo veliko večí popisujejo, kakor pa neizrekljivo nesrečo in ostudnost greha. Od tod pride, da otroci, ko odrastejo in večí prihajajo in se postarajo, tako malo strahu božjega imajo, do greha tako malo studa občutijo in se ga tako malo varujejo. Kako je toraj ravnati, da se v otročjih srcih pravi stud in sovraštvo do greha obudi?

a) Naj se otrokom dopové, da je greh storiti ravno to, kakor zoper najvikišega in najboljšega Gospoda in Očeta upreti se, Boga neskončno častitljivega zaničevati, njega zasmehovati in njemu samemu kljubovati in nasprotovati.

b) Da greh storiti, se toliko pravi, kakor bi človek djal Bogu: Moj Bog! jez vem in spoznam, da si naj bolj

popolnoma, da imaš v neskončni meri vse najboljše in najlepše lastnosti, vem da si vse ljubezni vreden; vendar pa te nočem ljubiti — kaka zanikerna stvar mi je ljubši, kakor pa ti, dasiravno se tvoje lepote angeli ne morejo nagledati.

c) Da greh storiti se pravi, Bogu za vse njegove dobrote nehvaležin biti, toliko kakor bi rekel: Vem in spoznam, moj Bog! da vse, kar sem in kar dobrega imam, le od tebe pride, življenje, zdravje, srečo, dušo in telo in vse njune zmožnosti — vse imam le od tebe; pa si vendar zmišljujem, kako bi te za vse te in take dobrote bolj in bolj žalil, kako bi se ti bolj nehvaležnega skazal. „Vol sicer pozná svojega gospoda in osel jasli svojega gospodarja — jez pa, ki si me preživil in zredil, povikšal in s častjo venčal, z dobrotami obdaril in me ljubil, kakor zerkalo svojega očesa, nočem svojega obraza k tebi obrniti, obrnem ti raji svoj herbet.“ Jerem. 2, 27.

d) Naj se jim dopové, kako nagnjusno je telo, kadar se duša od njega loči; smradu in gnjilobi je izdano: pa ravno tako in še le bolj nagnjusna je duša, kadar z grehom gnado božjo zgubi; smrad in gnjiloba je ona v očeh neskončno svetega Boga in svetih angelov; mrtva je za nebesa; živi in zori pa le za pekel.

e) Naj se jim dopové, da greh delati se pravi ravno toliko, kakor bi grešnik rekel: Moj Bog, moj stvarnik, moj največi dobrotnik! vem, da si ti vse storil iz ljubezni do mene, in da me hočeš vekomaj osrečiti in zveličati, ako ti bom zvesto služil; — pa tebi služiti sem se naveličal, in zdaj hočem raji služiti hudiču, tvojemu in svojemu največemu sovražniku, ki me išče in hoče zató v večno pogubljenje pripravi!

f) Da bodo otroci velikost greha še bolj sprevidili, naj se velikrat opomnijo, da je božji Sin zavolj greha prišel na svet z lepih nebes, se včlovečil, terpel in umerl na križu, da je neskončno svetemu in pravičnemu Bogu zadostil! Koliko nesreč in nadlog, težavnih del, bolezni in drugega terpljenja, in zraven še smert nam je le ena sama nepokorščina navlekla! Ali si toraj kaj strašnejšega pred Bogom kdo misliti more — kot greh?

g) Naj se jim razloži, kako hude nasledke greh za seboj prinese. Le ojstra pokora je v stanu človeka za-

volj neskončnega zasluženja Jezusovega od naj grozovitnejših kazni — od večnega trpljenja rešiti; in ko bi tega neskončnega zasluženja ne imeli, bi naj ožstrejši pokora ne bila v stanu, z Bogom nas spraviti. Ako bi pa za greh pokore ne storili, bi bili prej ali pozneje gotovo pahnjeni v strašno peklenko brezno, iz kterega bi nam nikdar več pomagati ne bilo.

h) Naj se otrokom živo pokaže, da je človek, ki greh dela, vedno v nevarnosti, v ta strašni kraj zaveržen biti, dokler se ne spokori. Zakaj z grehom je Boga žalil in zaničeval, ki ima moč in oblast, življenje, katero mu je dal, mu spet odvzeti, in odvzeti vsako uro, ter ga v grešnem stanu zavreči v večno trpljenje. „Ne bojte se teh“, pravi Jezus, „kteri telo umoré, duše pa ne morejo umoriti; temveč bojte se tistega, ki zamore dušo in telo pogubiti v pekel!“

Moj Bog! saj imajo vendar otroci človeško serce! Ako pa človeško serce imajo, se po takem resničnem, prepričljivem, živem popisovanju mora presuniti, da se že pred besedo „*greh*“ strese, v djanji pa, da pred njim kot pred strupeno kačo beži, in se ga kot naj grozovitnejšega sovražnika ogiblje in varuje. Mnogo izgledov iz življenja svetnikov nam to poterjuje, zmed kterih tukaj le eno prigodbo povem. Bogoljubna Blanka, francoska kraljica, mati sv. Ludovika, francoskega kralja, je svojemu sinu večkrat djala: Moj sin! veš, da te neizrečeno ljubim; vendar pa bi te veliko raje tukaj pri tej priči umreti vidila, kakor pa da bi kdaj smerten greh storil!“ Ludovik se je pa po tem živem, presunljivem opominovanju tudi res greha tako varoval, da je večkrat djal: „Raje vso časno nesrečo terpim, kot pa grešim.“ Po tolikem skerbnem ogibanju pred grehom si je pa tudi zaslužil, da je sprejet v častiljivo versto svetnikov. — Ravnajte toraj po teh besedah, po tem izgledu tudi vi, preljubi rejniki in učniki! da bote mlado čedo Jezusovo, ki je njegovo posebno veselje, to je, nedolžne otroke v strahu božjem, v pravem studu in sovraštvu do greha izredili, ter nje in sebe zveličali. —

(Dalje prih.)

Nauk v branji v srednjem in višjem razredu ljudskih šol.

(Dalje.)

Izurjenje v branji le takrat kaj velja, kadar se zraven tega tudi razumé, kar se bere. Kdor ne razumé, kar bere, tudi svojega namena pri branji ne bo dosegel, naj že bere, da bi se kaj naučil, ali da bi se za pobožnost vnemal i. t. d. Končni namen, zavoljo kterega se v ljudski šoli bere, je tedaj le ta, da učenec to razumé, kar brati zna. Da mora učenec enkrat tako dalječ priti, mi bo vsak poterdil; navskriž misli bi utegnile le biti v tem, po kakšni poti, po katerem načinu se imajo učenci do take stopnje pripeljati. Tukaj bi se lahko vprašalo: Ali ne bo otrok pri zreli pameti sam po sebi razumel, kar bo bral, in ali ni tedaj zadosti, da se le po mehaniško izuri? Ako pa to ne velja, kakšne so zapreke in opovire, ktere to obtežujejo in zavoljo kterih ni mogoče, da bi otrok sam po sebi razumel, kar bere. Kako se tem v okom pride, in kako naj se zavoljo njih nauk vravnuje?

Kar prvo vprašanje zadene, ali ne bo otrok sčasoma sam po sebi razumel tega, kar bere, je treba pomisliti, da je tudi potem, ko mu pamet dozori, vendar na dvoje treba gledati, namreč na dušne darove, pa tudi na to, kako so izobraženi. Vsakteri pa vé, da je stvarnik dušne darove zeló različno in neenako razdelil; eden jih je dobil pet, drugi dva, tretji pa le enega. In posebno, kar zadeva dušne darove, sme se reči, da je le malo takih, ki bi bili veliko prejeli; pa naj več je tistih, ki so bili srednje obdarovani; njih veliko je pa tudi le malo prejelo, kar se ravno ne sme v nesrečo šteti, ker največ je takih ljudi, ki si morajo z rokami svoj kruh služiti, in česar jim tam primanjkuje, so pa zadosti prejeli tega, kar zadeva telesno moč in ročnost. Pa tudi ti naj se naučé brati, in pri njih se ne moremo zanašati na prirojene darove.

Pa tudi taki učenci, ki jih je stvarnik posebno obdaroval, se ne smejo, kar zadeva razumnost, sami sebi prepuščati, ker tudi njih marsikaj zadržuje, kar ne morejo s svojim bistrim umom drugače s poti spraviti, kakor če jih drugi na to nape-ljujejo in jim pomagajo. Omenim tukaj književnega jezika, kar zadeva pomen in vezanje. Pa tudi zato naj se jim pomaga, ker bo pozneje večidel povsod, tedaj tudi v branji, sleherni

tako ravnal, kakor se je v mladosti navadil. Če pa to velja od tistih, ki so posebno dobre glave, kaj še le od drugačnih. Ni ga kraja, da bi bil bolj pripraven, in ni je priložnosti, ktera bi bila bolj ugodna, da bi se otroci privadili, zamerkljivo in tako brati, da bi tudi razumeli, kar berejo, kakor je ravno v šoli, kjer se po mehaniško brati vadijo. Tisti učenik vadi otroke prav brati, ki otroke napeljuje, da ta čas, ko po zunanje izrekujejo, tudi na zapopadek mislijo; kateri pa pri branji to opušča ali zanemarja, skoraj ravno tako ravná, kakor da bi otroke vadił brez glave, in premislika brati. Kadar v branji podučujemo, se nam naj boljši priložnost ponuja, ki nas spodbada, da se o zapopadku pogovarjamo, da podučujemo in otrokom pomagamo, kjer je potrebno.

(Dalje prih.)

Tečno učilo.

K a z a v n i p o d u k.

R a s t l i n e.

Snova. Korenina, deblo, veje, listje, berst (popek), cvet, sad, drevje, germovje, cvetice, zeliša, trava, mah, gobe.

Učba.*) Korenina je spodnji del rastline; raste in ríje v zemljo, in rastlino derží, da je veter ne podere. — Deblo (steblo, bilka) vstaja iz korenin, iz katerih vleče živni sok, ki ga pošilja po vejah in perju. — Veje rastejo iz debła na vse strani. — Listje ali perje odeva rastline; po njem izhlapijo rastline preobilni sok, in navlečejo novih moči iz zraka, dežja in rose. Če se perje osmuka ali obere, se tudi vsa rastlinska rast zaderžuje in pokvari. — Perje prirase iz berstja ali popkov, kateri spomladi poganjajo. — Cvet je naj lepši del rastline, kateri ji daje zalo in veselo podobo. Cvet je mnogotere barve, podobe in duha. Kdaj rastline navadno cvetó? — Sad je tudi razen; je mesen, sočnat, terd, mehek, v lupinah (luščinah) in brez luščin; je zeló dober in koristen, pa tudi lahko škodljiv. Sad daje tudi seme za novo rastlino. — Med vsemi rastlinami je drevje naj bolj močno in visoko; ima korenine, deblo in ve-

*) Poleg „Velikega berila“ za slov.-nemške šole.

je, ktere se v enega ali v več verhov razprostirajo, in poganjajo mladike, popke, cvetje in perje, ter rodé sadje. Deblo in veje pokriva skorja; med skorjo in terdim lesom je tanko ličje, potem belina in sredina lesa, ki ima v sredi steržen. Les je terd, p. hrastov, mecesnov, bukov i. t. d., ali pa je mehek, p. lipov, smrekov i. t. d. Sadno drevje nam daje sadja, drugo pa listja in lesa za kurjavo in mnogo rabo. Debla otešejo, in naredé iz njih brune, ali pa jih razrežejo z žago, da imajo, deske ali dilje i. t. d.; vejevina in dračje se rabi za kurjavo, listje pa za steljo ali vevnik; tudi štor ali panj se izkoplje in za kurjavo porabi. Drevje se množi po koreninicah in po semenu; požlahnuje se pa po vcepljenju mladik (cepičev) in očes. — Germovje poganja iz štora po več verhov, in je nizko in košato. — Cvetice so lepota vertov, polja in ledin; razveseljujejo nas s prijetnim duhom in z lepim cvetjem. — Kedaj rastejo cvetice? — Zeliša so dobra jed za ljudi in živino; nekte imajo še celó zdravilno moč v sebi; nekte pa so zeló škodljive in strupene, ktere pa moramo poznati in se jih ogibati. Zdravilne zeliša so postavim: kumna, janež, gorušica in majaron, od katerih se rabi zernje ali seme, — rožmarin, dušica, timijan, rutica, sivka, žalbelj, gomilice, melisa, arnika, svederc, pelin, meta, kislica, konjski rep i. t. d. Strupene zeliša so: kristavec, zobnik, pasja, kačja ali volčja jagoda, trobelika ali lajnež, mišje zelice, pasji ali divji peteršilj, podlesk, maslovnjak, čerlenka, volčjek, kokolj, urajnica ali lesjak in večidel vse cvetice in zeliša, ktere se vlačno slinijo, po merváško, žalostno cvetó, in ki imajo začernele svetle jagode i. t. d. Nikar tedaj ne jemlji v usta jagod, korenin, zeliš, peres in zernja, česar ne poznaš! — Po senožetih in ledinah raste zelena trava, ki daje živini dobro kermo. Suha pokošena trava se imenuje seno. — Mah ima tanke listke, cvet in sad; raste po drevju, po kamenju in po zemlji. Iz maha se tudi napravljajo mehke postelje in blazine. — Gobe ali glive so mesnate, nekoliko sočnate rastline, ki so iz tankih nitek spletene; rastejo po zemlji, pod zemljo, po drevju, po vodi in še celó pod vodo. Nekte gobe so dobre; še več pa jih je škodljivih in hudo strupenih. Ni jih tedaj varno tergati in jesti. —

T r a v a.

Veseli se nam serce, ko pogledamo lepo zeleno travo. In kako veselo beremo: „Bog je zapovedal: Zemlja naj rodi travo, zeli in rodne drevesa! — in zemlja je bila lepo zelena, in mnogih cvetlic je bilo po njej in cvetečih dreves kakor spomladi.“ Pobožnost nam serce navdaja, ko zopet beremo: „Gospod je hotel ljudi nasititi, in je rekel: Recite ljudem sesti. Bilo je pa tamkej veliko trave.“ — Trava raste čversto in očem prijetno; vidi se na nji božji blagoslov, bogodarna podoba obilnosti in darilo mile nature. — Kadar po dolgi suši ljubi dežek zemljo zopet pokrepča, si trava kaj opomore. Tudi spomladi pred vsem drugim ozeleni trava. Perva zelena trava nas razveseljuje ob toplih studenčnih krajih. Biseri rose blesketajo naj bogatejše po zeleni travi. — Trava prijazno pokriva in nam domači zemljo. Kjer koli trava raste, se čutimo, da smo doma, ako smo tudi odločeni od vsega drugega. — Kjer trava ne raste, oj, kako je pusto in žalostno! Naj nam umetnost še take lepe reči na beli dan stavi, se nam vendar zdi vse zapuščeno in nemilo, kjer ni zelene trave. Mehka trava! kako sladka si ti vsakemu trudnemu! koliko ubogih popotnikov se v tebi spočije in presladko sanja! — Iz trave blesketajo bistri studenci in šumljajo po njej veseli, — in najlepše stvari, cvetice, rastejo in cvetejo po travi. — V mladosti nam je trava igrališče. Po travi tekajo otroci, in si pletejo vence. Trava pokriva tudi gomile naših mrtvih, in tudi mi si na svoje gomile enkrat želimo trave — podobe življenja in upanja.

Idrijanski.

Iz zgodovine kerščanske ljudske šole.

(Dalje.)

Germanška doba.

Ta obsega tako imenovani srednji vek ali pa čas od velikega preselovanja narodov noter do cerkvenega razkolništva po Lutru. Germani so v početku tega časa na razvalinah rimske oblasti ustanovili nove kraljestva in gospodovali so tudi nad svojo domovino po visokih severnih krajih. Kjer so papeža spoštovali kot Kristusovega namestnika, tam so imeli tudi ce-

sarja za cerkvenega odvetnika. To se je končalo o Lutrovem času, ko se je raztergala cerkvena edinost v Evropi; pa vtemnela je tudi cesarska krona, in zgubila je Nemčija svoje slavno ime; iztekla se je germanska doba.

I.

Stari Germani v svoji domovini niso šole poznali. Odgojevali so doma, -- dečka za vojsko, deklico pa za tiho delavnost v domači hiši. Rimsko izobraženje so občudovali, pa iskali ga niso.

Takšni so tedaj stopili Germani v rimske dežele, ktere so že davno zgubile hrabre Rimljane, in so tam kmali gospodarili. Vendar pa po vseh delih neizmerne cesarstva niso ravnali, kakor po navadi vedejo se sovražniki. Vandali so sicer v severni Afriki divje razsajali, in rimsko omiko skoro popolnoma v prah pomandrali. Angli in Saksi so britanski otok s silo vzeli, in treba je bilo zemljo za izobraženost vnovič preorati in obdelovati. Pa vendar drugod se krepkim priselcom ni nihče zoperstavljal, in rimski despotje so jih smeli imenovati svoje mejne čujave, kar so jim pa mogli plačati s težkim davkom, ki je veljal za službino plačilo. Če so tako v resnici gospodovali po naj lepših deželah, rimske naselnike so pa javalne bolj obteževali, kakor nekdanje mejne armade. Ko so pa stopili v rimske dežele, so stopili v vert svete cerkve, ktera si je vse prizadjala, da bi jih pridobila za sv. vero. Veliko jih je tudi sv. vero sprejelo, dasiravno jih je temna noč ajdovske vere zadérževala in Arijeva kriva vera slepila. Svet je kmali vidil nov čudež: Rim je zgubil svoje posvetno kraljestvo, pa zapovedal je svojim zmagovavcom in delil nebeške zaklade tistim, ki so ga časnih poropali. Tako so dobile germanske plemena za svojo doto tudi zavod kerščanske šole, ktera, kakor smo popred vidili, izrastla je iz stare cerkvene šole in sprejela v kerščansko spremenjeno svetno šolo. Tako je bilo po vseh gradovih (mestih), kjer je Rim gospodoval, tudi po manj izobraženih poleg Donave. Te mesta pa in njihove vredbe terpele so kaj malega ali pa celó nič po novih priselcih, pa so za bližnjo okolico zvonec nosile. Se vé, da ptuji gosti od začetka niso preveč silili se k temu zavodu, ker posnemali so, berž ko ne, tudi drugod Teodorika, kralja izhodnih Gotov, kteri sicer ni zatiral šol, kjer jih je najdel;

prepovedoval pa jih je otrokom svojega ljudstva rekoč, da bi jih ne storila učenikova šiba mevžastih.

Pervo merjenje do šole jih je menda hitro minulo, ker že v prihodnjem stoletju so bili možje germanske kervi na škofovih sedežih, in ljudstvo se je v kratkem času kaj veselo izobrazilo. Ni čuda, ker poganjali so se knezi samo za omiko ljudstva. S. Gregor turski pripoveduje, da je ukazal Hilperih, kralj izhodnih Frankov, naj se podučujejo dečki po vseh mestih njegovega kraljestva prav skerbno v latinskem jeziku. Leta 650. je tudi kralj Sreghbert vstanovil šole za otroke med Anglo-Saksonci, kakor je v Galiji vidil; tako pripoveduje častitljivi Beda.

Novim prišelcom je v prvih časih primanjkovalo sposobnih učiteljev, kar tudi drugače biti ni moglo; tedaj pa prihití cerkev na pomoč, ter naloží duhovniku dolžnost, da naj on sam po svoji moči opravlja, kar kdo drugi ne more opravljati namesto njega. Tako zapoveduje cerkveni zbor v Vaziji l. 443., da naj vsak mašnik posnema šego v Italiji navadno, ter sprejema mlajše dečke — od 6. — 8. leta — v svojo hišo; naj jim bo dober oče, pa naj jih vadi brati psalme in sv. pismo in v božji postavi podučuje. Primanjkovalo je pa tej začasni šoli, kakor tudi uni, ki je bila sploh redno razširjena, vsaj to, da so jo obiskovali le toliko, kolikor je staršem dopadlo. Čeravno ne veliko dečkov, so pa vendar za nekaj časa bile vse deklice le domači izreji izročene. To pa je cerkev spodbadalo, da je opominjevala starše in posebno botre njihovih dolžnost, da naj delé sebi izročnim malim začetni nauk svete vere, da nihče ne bo brez potrebnega podučevanja.

(Dalje prih.)

O s a d j o r e j i.

Spisal Andr. Štamcar.

Namenil sem nekaj kratkih črtic o sadjoreji „Uč. Tovaršu“ podati. Mislim, da ne bo napčno.

Ne morem povedati, kako sem bil vesel, ko sem vidil svoje perve peške ozeljene, in potem ko so lepo rastle, ko so se cepljenci dobro prijemali, ko sem prvi sad od njih dobil, in ko se mi je zraven tega še ta čast zgodila, da sta moja pervino tudi pokusila preč. gospoda loški tehant in naš fajmošter.

Sadjoreja je imenitno, pa lahko in prijetno delo, katerega se tudi imenitni gospodje in gospé ne sramujejo. Gosp. Fr. Pirc, sedaj slavni misijonar v Ameriki, so že pred veliko leti na Kranjskem zredili in cepili tisuč in tisuč drevesic in sadjorejo po vsem Gorenškem prav lepo razširili. Njih pravi naslednik so pa sedaj gotovo gosp. L. Pintar, fajmošter na Breznici, kateri imajo vedno prav bogato in žlahtno drevesnico. Gospa turnogradska v Predvoru vsako leto sama cepi toliko drevesic, kar jih je za dom treba; — in tako bi lahko naštel še veliko drugih verlih sadjorejcev iz naj imenitnejših stanov, kateri nam kažejo, kako koristno in lepo je to delo. Iz tega se pa tudi vidi, da naj bi se posebno mi učitelji po deželi radi pečali s sadjorejo in ž njo sebi in drugim koristili.

Ne bom pripovedoval premnogege dobička, katerega nam modra sadjoreja prinaša, ker to je vsakemu umnemu človeku znano, kakor beli dan; — govoril bom tedaj raje precej nekaj o drevesnici.

Preden se za drevesnico prostor zbere, se mora gledati, da je taki kraj solnčen in ne dalječ od doma, da ni perst predobra, pa tudi ne prepusta. Predobra zato ne sme biti, ker bi drevesca iz vertne šole v slabejšo zemljo presajene ne hotle rasti; v preslabi persti bi pa že v vertni šoli ne rastle. Perst mora biti tedaj srednja, bolj debela ilovnata, kot pa plitva peščena. V peščeni zemlji se ti drevesca ne bodo dobro ponesle, ker taka zemlja ne derži potrebne mokrote.

Kako pa naj si učitelj napravi drevesnico ondi, kjer nima soseskinega prostora za njo?

Jaz sem si jo tako le napravil: Vzel sem od bližnjega soseda 64 štirjaških sežnjev zemlje za več let v najem. Ogradil sem jo 1 seženj visoko s krajniki, zato, da mi niso kure, zajec ali kaka druga taka stvar kaj poškodovale. Hudobnim ljudem, se vé, se ne more tako zagradi, da bi v drevesnico ne mogli, če jim ravno na misel pride. V mojo drevesnico je prišel tat, kateri mi je pobral 50 hrušic, ki so bile že po tri leta stare in 4—5 čevljev visoke. Kar jih ni mogel poruvati, jih je polomil, in tako je bilo moje triletno delo s hrušicami ob tla, — le nekaj majhnih, eno ped dolgih, mi je še pustil. —

Gredice sem naredil 4 čevlje široke, da od obeh strani lahko z roko do srede dosežem; vložil sem jih s krajniki, da se perst v razor ne melje, in tudi da je vse nekako bolj lično.

Pognojil sem nekaj s tnalovno, nekoliko pa z živinskim gnojem. Skopal sem ravno tako, kakor zelnik, ter sem perst po verhu lepo ograbil in porahljal. Tako sem pripravil drevesnico, v katero sem potem sejal peške.

Znano je, da si drevesca lahko na čvetero vižo zaredimo, namreč iz pešek, iz košic, iz koreninic in iz hostnih divjakov.

1. Kako se peške sejejo.

Učitelj naj lože dobí pešek, če v šoli otroke nagovori, da jih prihranjujejo in nabirajo, in mu jih prinesó, za ktere se jim kaka dobra beseda ali kako malo primerno darilce spodobi. To pa se mora zgoditi jeseni. Peške naj raje zelené, če se do pomladi sirove ohranijo; t. j. če se denejo v vlažno perst ali pesek v lonec, kateri pa mora biti pokrit, da ne pridejo miši do njih. Tako čakajo v kleti do sv. Jurja. — Nekteri pa tudi peške na solncu sušé; po zimi pa jih denejo, da zmerznejó, in jih potem sejejo. Tudi je dobro, če se preše (kjer se mošt iz sadja dela) jeseni potrosijo na pripravljeno gredico, in plitvo zakopljejo. Peške sejati je naj bolje o sv. Jurju, da jim mraz ne škoduje. Sejejo se pa tako le:

V drevesni šoli se pripravi lepo ograbljena gredica, in po tej naj se vsejejo peške, in naj se posujejo z vlažno perstjo za dva persta debelo. Zakopati peške v gredico bi bilo pa napčino, ker bi jih veliko pregloboko padlo, in bi ne ozelenele. Pomniti je še, da se jabelčne peške posebej, in hruševe posebej sejejo, ker jabelka veliko hitreje rastejo, kakor hruške.

2. Kako se košice sejejo.

Med košice štejemo vse, kar je terdo, t. j. češplje, češnjé, breskve, marelice i. t. d.

Češnje se ravno tako in takrat sejejo, kakor jabelka in hruške.

Češpljeve košice se pa same sadijo pri deblih; zadosti je, da se češpljevo germovje potrebi, nepotrebne češplje izkopljejo in v drevesnico presadé, ter se še le drugo pomlad pocepijo.

Breskve in marelice se sadijo na špico, toda ne čez dva persta globoko in en čevlj ena od druge. To dvoje mora zmerzniti, preden kalí, tedaj jih moramo zgodaj saditi, da zmerznejó, če ne, se še le drugo pomlad pokažejo.

Orehi in kostanji se ravno tako sadijo, kakor breskve in

marelice, pa pol drugi čevelj eden od drugega, — vendar ne pred kakor o sv. Jurju, ali kadar je že gorko.

3. Kako se koreninice sadijo.

Tudi iz korenin se lahko veliko divjakov zaredimo. Kadar se drevesa cepijo ali pa presajajo, mora se jim serčna korenina odrezati, pa tudi nekaj postranskih proti koncu, da več sisavk naredé. Porezane korenine se potem tako sadijo, da jih na debelejšem koncu pol palca ven moli.

Koreninice več mladčic poženejo, in še skoraj hitreje rastejo, kakor piškurji.

S hostnimi divjaki se jaz nisem veliko pečal, ker sem prevedil, da je ž njimi kasnejše in težavniše delo, kakor s piškurji. Prav lepe rasti se težko dobé, ker jih ljudje hitro poberejo; gerdi kremplji pa vso drevesnico kazé. Tudi za cepljenje so kasni, ker morajo večji del v sklad cepljeni biti, in to cepljenje je nar bolj kasno.

Sadjorejec mora skrbeti, da si, kakor more, napravi prav veliko divjakov; če jih nima, nima kaj cepiti.

(Konec prih.)

Književnost.

Slovenski Katekizem ali kerš. katoliški nauk za spodnje gimnazije, nižje realke in sploh za bolj odraščeno mladost. Spisal Anton Lésar, katehet ljubljanske realke. — Ta lična knjiga obsega štirinajst pól in pol, in je na prodaj pri bukvoj. H. Ničmanu v Ljubljani po 64 n. kr. — Takega večjega katekizma smo že davno potrebovali in želeli. Mislimo, da bi bil tudi prav primeren za nedeljske šole po deželi, posebno zato, ker je gosp. pisateljeva beseda kaj izverstna, gladka in lahko razumljiva.

Ceterta in peta šestka Vilharjevih pesem razveselile ste nas zopet s premični pesmicami. Naj mi prodaj ji ima bukvar Lerher v Ljubljani po 50 n. kr.

Opominek za učitelja

mesca aprila. *)

Polovico šolskega leta je preteklo. Ljubi učitelj! sprašuj svojo šolsko vest, da boš vedil, pri čem da si. — Posebno premisli: Ali nisi zlatega šolskega časa tratil z nepotrebnimi

*) Zakasnen, pa vendar še ni prepozno.

rečmi? — Ali nisi pri podučevanju učencov bolj skerbela za njih glavé kakor pa za serca? — Ali spoznaš, da je šola za življenje, ne pa življenje za šolo? — Nedeljskim učencom razlagaj pogloblitne reči iz živalstva, rastlinstva in rudstva. Govori naj pred od domačih, potem od daljnih reči. Stavi pa vsako razlaganje vedno na primerni kazavni poduk. — Divjaki, kateri pozneje ženó, se še lahko v sklad cepijo. Sicer pa naj se cveteče drevje pustí pri miru. — Zelenjava, feržol in vse, kar še ni bilo do zdaj vsajeno in vsejano, ali kar še ni poglano, se še zdaj zadnji čas sadi in seje. — Pri čebelah je že treba satje iztrebovati. — Proti koncu tega mesca že tudi začenjajo pastirji živino na pašo goniti. Povej tedaj, kako se pošteni pastirji in pastarice vedejo, — da zavoljo paše ne zamujajo šole, da ne delajo škode, da ne pretepajo živine i. t. d. Posebno pa vsem otrokom skerbno naročaj, da ne bodo razdirali in pobirali ptičjih gnjezd in preganjali ljubih ptičkov.

V e l i k o n o č n a.

Zveličar zmagal smerti je vezila,
Vesolja zlato jutro se svetli;
Klic zmage širi se v dežel števila, —
Častito gre iz groba, spet živi.

Aleluja!

Prestal za nas je silne bolečine
Na križu neštevilnih smertnih ran;
Al ko pokopa tretji zor zašine,
Napoči že vstajenja slavni dan!

Aleluja!

Odperle zopet so se raja vrata,
Ki silo let jih krila je meglá;
Svetiti jela se je zarja zlata
Vsem vernim upajočega serca.

Aleluja!

Tud tebi, vernik, se nebo odpira, —
V blišobi sedež sred izvoljenih,
Studenec polno milosti izvira,
Poterjen si v preblazih čednostih!

Aleluja!

Več v dolgi tmíni groba ni strašenja,
Pregnal ga je od tod rešitelj tvoj,
Ter da ti up čistitega vstajenja,
Zató neskončno slavo njemu poj!

Aleluja!

Premagan je hudobe glas lažnjivi,
Razterta zapeljivcova oblast,
Jo zmagal je zveličar ljubeznjivi,
Prepevaj mu neskončno hvalno čast!

Aleluja!

Veseli, sladki up naj vse navdaja,
Pregrešnega življenja naj bo kraj;
Preslavni dan naj serčno vsak obhaja,
Odperte zdaj so vrata v sveti raj.

Aleluja!

U g a n k a.

Nežica! naj pred ti povem, da sem tvojo zastavico tako le uganil: Oče so prodali 90 ovčjih, 9 telečjih in 1 volovsko kožo. To je 100 kož, in tudi 100 gold. — Nadjal sem se, da boš tudi ti uganila mojo zadnjo zastavico; pa ker je nisi, mislim, da je nisi prav razumela. Kakor si od prvih 5 delavcov razložila, ravno tako moraš tudi od vseh 20 razložiti. Tudi jih vinogradnik ni s starim, ampak z novim denarjem plačal, pa tudi ne po 15, ampak po manj kr. — Zdaj boš pa lahko uganila. *)

Imenozlaga (etymologie) farnih vasi na Kranjskem.

(Dalje.)

Košana, znabiti od košnja, kjer se je pred že kosilo. (Trebno, kjer se je trebilo).

Koschza = Košca, znabiti od prednjega, ali pa od *k* in ost: Kóstica = pri ostnem hribu, ali pa od votline košu enake.

Kostel od Castell — grad. V poljskem pomeni kostel: cerkev. Kostanjevica (Landstrass), zлага javna.

Krainburg = Krajn; kjer mesto med dvema rekama visoko na kraju stoji.

Kraxen = Krašnja, znabiti od krasje, krašovina.

Kresnica = pomeni v poljskem dolgo rido, ali ozko in dolgo dolino.

Križna gora; Kronav = Krajnska Gora = samovidno.

Kropa. (Lega meni neznana. Verljivo od kropiti, če je morebiti dosti studenčine tam, ali vrelcov, iz katerih voda škropí.)

Kurešek = od podobe gore, na kateri vas stoji.

Laas — Lože = lega, per eminentiam, nizka lega t. j. nizka v pomeri okolice.

Ljubljana. Vse tri rečice, ki se predej v Ljublanico stekajo, se imenujejo Lobe, ker se iz loba ali čela gore izvirajo. Po tem takem ima Ljublanica ime od loba (Stirne) in mesto od Ljubljanice. Enaka korenina lob se najde tudi v imenih Ljubno (Laufen), ker v pomeri do Posavca na čelu stoji. Tudi gora Lobelj (Loibel), ktera ima cesto na čelu ima od tod ime. Ravno tako tudi Lobče, vas v šmarski fari, ktera leži na hribcu ali vikšem svetu. Prijetnosti kraja pa ne najdemo nikjer s korenino ljub, ampak le s korenino rad naznanjeno, post. Radolice, Radomlje, Radčica i. t. d. Šiška od žuž (schwarz), od tod žuška, sčasoma: Šiška (Schwarzbach) zato, ker ima proti poldanskemu solncu senco. Udmat, vas na (poprejnem) odmetu vode t. j. Ljublanice. Krakovo: Kerkavo t. j. ozkota med Ljublanico in Gradašico. Lahovče verljivo Logovče t. j. vas v logu. (Dalje prih.)

*) Učitelj naj bi tudi učence pri vsakem računskem znesku prašal, s kakšnim denarjem bi to ali uno število lahko plačali. Pis.

Novice.

Z grada pri bleškem jezeru. Ljubi „Tovarš“! naj ti povem, koliko ceno so pri meni g. Riharjevi napevi doživeli. Lansko leto je bilo med tukajšnjimi ptjuci v bleških toplicah tudi nekaj Angležev. Med temi sta bila tudi neki gospod in gospa, ki sta pri meni vidila in na klavir igrala g. Riharjeve napeve, kateri so se jima pa toliko prikupili, da sem jima jih mogel prodati, akoravno zelo nerad. — Nekaj časa po tem dobim pismo iz Angleškega, v katerem mi omenjeni gospod piše, da naj mu neki zgubljen list od prodanih napevov pojiščem in nemudoma pošljem v „Manschester“, kar sem tudi spolnil. Vidiš, „Tovarš“, še celó na Angleškem se razlegajo krasni slovenski napevi.

J. Cul.

Iz Ljubljane. Kar so nedavno „Novice“ „Tovaršu“ prerokovale, se že spolnuje. Sosea „Triesterca“ se je v svojem listu 9. t. m. tudi na našega mladega „Tovarša“ ozerla. Pokazala se mu je kot prava pisana mati s tem, da je svojemu glasovitemu dopisunu iz Ljubljane, pred ko ne, dala primščino, da bo po svoji starični navadi odslej tudi „Tovarša“, ki ga zove „Blättchen von höchst primitiver Erudition“, vécsi za ušesa stresel, in ji sem ter tje sporočeval, kako se kaj véde i. t. d. Ali, če ga bó ta pestun tudi v prihodnje zastran takih reči, kakor zdaj, kertovičil in njegove besede tako ožemal in preobračal, se ga „Tovarš“ in njegov „schriftsteller Schullehrer“ nikakor bala ne bota. Kar je zadnji Tovaršev list o slovensko-nemških šolah povedal, pripisuje ta varušnik goli dobičkariji, in obžaluje žalostno osodo ubogih kmečkih dečkov katerim se v malih šolah črni kruhek ne máže s smeteno nemške olike, ter kaj umooslovno brez primitive erudicije sklepa na nas vse, klaverno zaklicavši: „So sind sie Alle, die man als Utra-Slovenen bezeichnen“. Res, sklatil si jo: So sind sie Alle, die man als Ultra-Germanen vulgo nemškutarje bezeichnen. —

Razpis službe.

Pri sv. Petru v Komendu (v kamniškem okraji na Krajnskem) je s preč. konz. razpisom 31. marca t. l. pod št. 368/80 učiteljska, orglavcova in cerkvenikova služba z 210 gold. n. dn. letnih dohodkov razpisana. Prošnje za njo se ravnaajo do preč. preblagorodnega Antona grofa Kotulinski-ta, c. k. majorja pri armadi, viteza Joanitterskega viteškega reda, križanika komenskega (Ritter des Johanniter Ritter-Ordens u. Comthur der Commende S. Peter), — in se oddajajo pri preč. konzistoriju v Ljubljani do 10. maja t. l.

Današnjemu listu je tudi pridjana velikonočna pesem z napevom.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.